

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 753

מסכת שקלים ט' - ט"ו ♦ תרומות י', י" - י"א, ג'

בס"ד, כ"ג חשון תשע"ד

השבוע בגליון

- ♦ מדוע אין בונים מצבה בתוך ימי השבעה?
- ♦ כמה שוקל השקל?
- ♦ נתינת צדקה בלילה
- ♦ מנהגו של בעל הדברי חיים זצ"ל

- ♦ הקמת מצבה על קבר צדיק
- ♦ תפקידה של המצבה
- ♦ מדוע הקים יעקב אבינו מצבה על קבר רחל?
- ♦ מצבה בלי קבר

♦ החפץ חיים - כך מנציחים נשמה

דבר העורך

חקירת משטרה

הוד והדר מיוחדים הזה שורים על סיפורים ומעשיות המתארים את דבקתם של גדולי תורה ותלמידי חכמים בתורה הקדושה. כזה הוא המעשה המסופר על הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל.

בעת שקיבל על עצמו רבי משה מרדכי את עול רבנות סלבודקא העיר, חשש כי צרכי העיר ותושביה ישתרגו על צווארו ויגרמו לו להמעיט מלימוד תורתו. לפיכך, סמוך לקבלת הרבנות קיבל על עצמו קבלה נחרצת, כי לא יעבור עליו יום בו לא ילמד שמונה עשר דפי גמרא!

ידע הגאון גם ידע, כי עקב נטל המשימות שעל כתפיו, עלול הלימוד להזחות לשעת לילה מאוחרת, עת יקשה עליו ביותר לקיים את חק לימודו, ולפיכך הוסיף תנאי וסייג לקבלתו, כי עד שקיעת החמה עליו להשלים את לימוד שמונה עשר דפי הגמרא הללו!

במשך תקופה ארוכה הצליח רבי משה מרדכי לעמוד במשימתו. לא קלה היתה היא, אך סיפוק רב נלווה אליה.

דף ז/א אין עושין נפשות לצדיקים הקמת מצבה על קבר צדיק

תשובות רבות הקדישו הפוסקים לדורותיהם, כדי להתייחס לדברי רבן שמעון בן גמליאל האומר בגמרתנו, כי "אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם - הן הן זכרונן". כלומר, אין לעשות מצבות על קברי צדיקים, מפני שזוכרים אותם על ידי דברי תורתם הנלמדים בבתי המדרשות. יש להדגיש כי ברור שאין כוונתו שלא יציינו את הקבר כלל, אלא יסמנוהו כדבעי, כמפורש בסוגייתנו, שיש לציין את מקום הקברים, כדי שלא ייטמאו בהם כהנים וטהרות, וכוונת דבריו היא, למצבה הנעשית לכבוד ולפאר (גשר החיים ח"א פרק כ"ח). זאת, כמבואר ברמב"ם (הל' אבל פ"ד הל' ד'), כי יש "ציין", באמצעותו מציינים את מקום הקבר, ויש "נפש", שהיא המצבה.

שאלות אחדות מתעוררות בעקבות דבריו, אך התמיהה העולה על כולנה היא, מדוע זה יגרע חלקם של קברי הצדיקים מיתר הקברים? הן אין לך פחיתות כבוד גדולה מזו!

תפקידה של המצבה: בטרם נעסוק בפירוש דבריו של רבן שמעון בן גמליאל, נפרט קמעא את חשיבותה של המצבה. הקמת המצבה על קבר הנפטר, מלבד שיש בכך כבוד גדול למת, כפי שכתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' שע"ה ד"ה תשובה הדין): "והמצבה שמעמידין על הקבר אין לך כבוד גדול יותר מזה למת", יש בה גם עניינים קדושים ונשגבים, מאחר שהמצבה גם משמשת "כעין כסא ומושב לשרות עליו האורות המקיפים על הנפש" (אריז"ל). משום כך, הורה החיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סי' ע"א אות ו') לבני משפחתו של תלמיד חכם שציווה את בני משפחתו שלא יבנו מצבה על קברו, לבל ישמעו לו, מפני שאילו בשעת כתיבת הצוואה היה מעלה בזכרונו את התיקון הגדול שיהא לנפשו מהקמת המצבה, הוא היה מצווה עליהם שיבנו מצבה קטנה, אך לא היה אוסר עליהם לבנות מצבה כלל.

ומכאן לדברי רבן שמעון בן גמליאל, אשר נפסקו להלכה (רמב"ם שם): "וצדיקים אין בונים להם נפש על קברותיהם, דבריהם הם זכרונם". על שאלתנו המרכזית, כי פחיתות כבוד היא לצדיקים, עולה מדברי הכסף משנה (שם) התשובה, כי מטרת ה"נפש" - מצבה, היא, שיזכרו את המת ויפקדו את קברו, ואילו תלמידי החכמים אינם זקוקים שיזכרום בפקידה על קברם, לפי שנזכרים במעשיהם הטובים ובדברי תורתם.

צעילוי נשמת

מרת **דבורה בוטנויזר** ע"ה
ב"ר יששכר אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט בחשון תש"ן
ומרת **עליזה פלס** ע"ה
ב"ר שמחה (סאלי) ז"ל נלב"ע כ"ו בחשון תשל"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו ר' יהודה פרידר הי"ו - ר"ג
הר"ר **עון פלס** ומשפ' שיחיו - בני ברק

צעילוי נשמת

הר"ר **אפרים סגל** ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל
נלב"ע כ"ז מרחשון תשל"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו עו"ד
הר"ר **מנחם סגל** שיחיל - תל אביב

צעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה פרידר** ז"ל
ב"ר ישראל צבי ז"ל
נלב"ע כ"ה בחשון תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י בניו ידידו ר' יהודה פרידר הי"ו - ר"ג
ור' **ישראל פרידר** הי"ו - גבעת שמואל

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה אבן ארי** ז"ל ב"ר דניאל ז"ל
במלאת שבע שנים לפטירתו נלב"ע כ"ח בחשון תשס"ז **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

מדוע הקים יעקב אבינו מצבה על קבר רחל? עדיין הלכה זו טעונה ביאור, הן יעקב אבינו ע"ה הציב מצבה על קברה של רחל אמנו ע"ה (בראשית לה:כ): "ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא מצבת קברת רחל עד היום". ובכן, כתבו האחרונים, כי כאשר המצבה אינה נעשית לכבוד הצדיק, אלא כדי שיזכר המקום לדורות הבאים, שיבואו להעטיר תפילה על עצמם, ודאי שאין מניעה בכך והדבר אף רצוי, ולפיכך הקים יעקב מצבה על קבר רחל כדי שבעתיד, כאשר בני ישראל יגלו מארצם, יעברו ליד קברה ויתפללו (ראה שו"ת דברי יציב יו"ד סי' רכ"ז, וע"ע פירות תאנה).

הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי' קנ"ד ויו"ד ח"ד סי' נ"ז) נוקט, כי אין כוונת רבן שמעון בן גמליאל לאסור על הקמת מצבה לצדיקים, אלא כוונת דבריו, כי אין חובה לעשות להם מצבה, בניגוד לקברי יתר האנשים, שחובה לעשות להם מצבה, לכבודם, שבכך יזכרום. עם זאת הוא מסיק, כי לאחר שכבר נהגו שנים רבות לעשות מצבות גם על קברות צדיקים, שוב אין הדבר בגדר רשות, אלא חובה לעשות כן לכבודם.

מצבה בלי קבר: לפני שנים רבות אירע מקרה טראגי. יהודי שהפליג בספינה מאירופה ליבשת אמריקה, החזיר את נשמתו לבוראה בעיצומה של ההפלגה, והספנים נאלצו להשליך את גופתו הימה, מפני שבתנאי ההפלגה בים אי אפשר היה לשמור את הגופה עד שיגיעו אל היבשה. כשמוע האב האומלל את הבשורה המרה, הוא ביקש להקים מצבת זיכרון לבנו בבית הקברות, בין יתר המצבות, והוא ביקש לברר אם נכון ויאה הוא עושה.

בעל שו"ת מלמד להועיל (ח"ב סי' קל"ט) השיב לו כי מעיקר הדין אין איסור בדבר, אך לדעתו ראוי שיפריש את סכום הכסף שיעד למצבה עבור מוסד תורני, וכך יעמוד זיכרון אמיתי לנפטר, כפי שלמדנו בגמרתנו שזיכרון התורה, המצוות והמעשים הטובים, הוא הזיכרון הטוב שבכולם (ועיי' שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סי' נ"ז אות ו-ח).

החפץ חיים - כך מנציחים נשמה: רבינו החפץ חיים זצ"ל (אהבת חסד פרק ט"ו בהערה) כותב על כך נלהבות: "יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן שיש יקרה ומפותחת בפיתוחי חותם באותיות מוזהבות וכדומה, ציורים ופרחים הרבה ויש שמוסיפים לזה נטיעות יפות וכדומה מתענוגי בני האדם ומפזרים על אלו העניינים ממון הרבה וחושבין שבזה עושין נחת רוח גדולה לנשמת הנפטר... ויותר טוב היה להם שישמו מצבה שאינה יקרה כל כך... והיה להם לקנות ש"ס וליתנו לבית המדרש ויכתבו עליו שהוא לזכר נשמת אבותיהם, או לעשות מזה גמ"ח קבוע לזכר נשמת אבותיהם ובזה היה מתעלה נפשם מאד למעלה... ומצוות שעושה הבן אחר מיתת אביו הוא כפרה לנפש אביו...".

מדוע אין בונים מצבה בתוך ימי השבעה? משעסקנו בנושא המצבה, נציין את שכתבו גדולי ישראל מדוע אין בונים מצבה בתוך ימי השבעה. בעל שבלי הלקט (הל' שמחות סי' כ"א) כתב, כי בתוך ימי השבעה נפש המת הולכת וחוזרת מקברו אל ביתו וחוזר חלילה. האריז"ל (בשער המצוות פר' ויחי) כותב, כי זו הסיבה לכך שמתאבלים על המת במשך שבעה ימים, בהם נפש הנפטר עדיין אינה עוזבת את הבית לחלוטין. יש הנוהגים להקים מצבה לאחר י"ב חודש, ואחד הטעמים לכך הוא (אליה רבה סי' רכ"ד ס"ק ח'), שכפי שהוזכר לעיל, המצבה נועדה לכך שלא ישתכח המת מן הלב, והרי המת אינו נשכח מן הלב אלא לאחר י"ב חודש.

כמה שוקל השקל?

דיני תורה רבים תלויים במשקל השקל של התורה, שבימי חכמים, במשנה ובגמרא, נקרא סלע [בימי חכמים כונה חצי הסלע בשם שקל]. משקלו של השקל הוא הקובע לפדיון הבן, ואף למחצית השקל עצמה יש ביטוי בזמן הזה, שהרי בני עדות המזרח נוהגים לתת "זכר למחצית השקל" בערב פורים - כשווי מחצית השקל ההיסטורי [ולא כבני אשכנז שנותנים שלשה חצאי המטבע הנפוץ באותה עת]. גם שיעור חיוב כתובה, מאתיים זוז, תלוי בשיעורו של השקל שממנו נגזרים שיעורי שאר המטבעות, וכן שיעור "פרוטה" תלוי בנידון זה, שכן, פרוטה היא 1/192 מדינר כסף (ראה רש"י קידושין ב/א ד"ה אלפא).

בנושא זה - שיעור משקלו של השקל - קיימת מחלוקת ראשונים גדולה בת אחת עשרה שיטות! (ראה כפתור ופרח פרק ט"ז, ויש שכתבו שחלקן זהות, ומספר השיטות מועט יותר, מידות ושיעורי תורה עמ' שכ"ג), בתוכן, שתי שיטות עיקריות: שיטת הגאונים ושיטת רש"י.

לדעת הגאונים (בה"ג הלכות קידושין, אוצר הגאונים קידושין עמודים 20-19, ועוד) והר"ף (קידושין דף ו'א בדפי הר"ף ובמסכתנו סוף פרק א'), זהה משקל דינר הכסף של חכמים ל"דינר זהב של ערביים", שהוא דינר זהב שהיה נפוץ בעולם הערבי במשך מאות בשנים מימי הגאונים עד סוף תקופת הראשונים, ומשקלו 4.25 גרם. מאחר שהסלע, הוא השקל של התורה, כלל ארבעה דינרים, הרי שמשקלו היה 17 גרם.

אולם רש"י (שמות כא/לב) כותב, כי השקל "משקלו ארבעה זהובים, שהם חצי אונקיה למשקל הישר של קולוני"א". חישוב זה, על פי משקל האונקיה של קלן [היא קולוניא] שבגרמניה, מעלה מטבע במשקל 14.16 גרם. בשיטה זו נקט רש"י עצמו במקומות נוספים (ראה בכורות מט/ב), ורוב

ביום מן הימים, הצטרפו ועלו על שולחנו טרדות קשות ומסובכות גם יחד, הן מבני עירו והן מן הנוגע לשיבת סלבודקא בראשה עמד. השעות חלפו ונקפו, החמה השתפלה לכיוון מערב, והוא לא ראה כל דרך להיחלץ מכל המהומה ולהתיישב באהלה של תורה לקיים את קביעות לימוד התורה שקיבל על עצמו.

לפתע הופיע על מפתן הבית קצין העיר מלווה בשוטר.

הס השלך בקרב הנוכחים הרבים עת הודיע הקצין כי הוא מזמן את הרב לחקירה בתחנת המשטרה המקומית עתה, ללא כל דיחוי.

התעטף הרב באדרתו, נטל את גמרתו ויצא לדרך.

בדרכם אל בית תחנת המשטרה החל לשנן את חוק לימוד... בו המשיך גם בחדר ההמתנה אליו הובל אחר כבוד.

עברו שעות אחדות, והוא עדיין בחדר ההמתנה, לומד...

כאשר סיים ללמוד את שמונה עשר הדפים התייצב בפניו הקצין כשפניו מכורכמות ובפיו מילות סליחה ומחילה. טעות, כבוד הרב, עקב משגה שנפל הזעקנו את כבודו לחקירה. כבודו משוחרר.

פנה הרב אל הקצין כשבת שחוק על שפתיו ואמר: "אינך צריך להתנצל. סייעתם לי לעמוד בקביעות התורה שקיבלתי על עצמי. משמים מסייעים בכל דרך, למקבל על עצמו באמת ובתמים לקבוע זמן ללימוד תורה".

ומה תאמרו על המעשה הבא, שלא התרחש בסלבודקא, ולא בתחנת משטרה, אלא בשיעור דף היומי של מאורות הדף היומי, בבית כנסת ברמת גן.

מגיד השיעור שליט"א מספר בהתרגשות, על יהודי מבוגר ממשתתפי השיעור שקיבל על עצמו לקבוע עיתים לתורה באופן בלתי מתפשר. גם בימים בהם הוא נאלץ להתאשפז בבית חולים, הרי הוא נוטל את גמרתו, כדי להשלים את הדף היומי.

בוקר אחד נוכחתי, כי לפתע, לפני השיעור הוא רץ לביתו ושב מתנשף ומתנשם כעבור רבע שעה.

לאחר השיעור שאלתי אותו לפרש הדבר, והוא סיפר לי, כי נזכר ששכח ליטול תרופה נחוצה ביותר.

שמעו היטב, יהודים! הוא אץ רץ לביתו, נטל את התרופה, ולמרות גילו המתקדם, רץ בחזרה כדי להספיק להשתתף ביתרת שיעור הדף היומי.

נשלים את הפסיפס בסיפורו המעניין של מגיד שיעור בדף היומי, הרב ב. פ. שליט"א, אשר ביקש להישאר בעילום שם.

ראשוני אשכנז, החל מרבינו גרשום מאור הגולה (בבכורות שם) עד סוף תקופת הראשונים (ראה בספר מידות ושיעורי תורה עמודים שפה-1).

מקורן של שתי שיטות אלו במסורות שונות. הגאונים קיבלו במסורת, כי השיעור הוא 17 גרם (וכך הבין הרמב"ן בשמות ל/ג), ואילו רש"י קיבל מרביתו, כי השיעור הוא כ- 14 גרם (ראה תוס' ורא"ש בבכורות שם).

שתי השיטות הללו הובאו במקומות רבים בדברי הראשונים, וביניהם בפירושו של הרמב"ן לתורה (שמות ל/ג). ברם, שנים מספר לאחר שסיים הרמב"ן את פירושו זה, עלה, כידוע, לארץ ישראל. במכתב ששיגר משם לבנו, כותב הרמב"ן, כי ברכו ה' שזכה ובא לעכו ומצא בה ביד זקני העיר מטבע שקל מקורי מתקופת סוף ימי בית המקדש השני, וטרח ושקל אותו אצל שולחנים והוברר כי הוא שוקל ממש כדעת רש"י (ממכתבו שנדפס בסוף פירושו לתורה).

מטבע כזה היה גם ביד האברבנאל (ראה בפירושו לתורה ריש כי תשא) וביד פוסקים נוספים (ראה במדות ושיעורי תורה עמודים שפה-ט), וכיום קיימים מאות כמוהו שנמצאו בחפירות שונות שהוטבעו על ידי היהודים בשנות המרד ברומאים שבשלהי ימי הבית השני. מטבעות אלה מצויירים בגבם במקל שקד מצד אחד, עם הכיתוב - בכתב העברי הקדום - ירושלים הקדושה, כשבחזית המטבע מצוייר גביע ומעליו כתב ש"א או ש"ב או ש"ג או ש"ד, כלומר שנה א' ב' ג' ד' למרד ומעליהם נוסף כיתוב - בכתב העברי הנ"ל - "שקל ישראל". מעניין שהרמב"ן, המתאר כל זאת, כותב, שהכותים, הרגילים [עד היום ממש] בכתב העברי הנ"ל, קראו ופענחו את הכתוב בו: "שקל השקלים". ברם, פוסקים שעיינו בכתוב על המטבע העירו כי זו טעות, וצריך לומר: "שקל ישראל", ושיערו, כי נפלה טעות סופר בדברי הרמב"ן. אולם תלמיד חכם בן זמננו שבחן אף הוא מטבעות אלה, סבור שטעות זו היא טעותם של הכותים, שכן בכתב הנ"ל קיים דמיון בין אותיות מסויימות, העלול להביא לידי כך שהמילה "ישראל" תקרא בטעות "השקלים". למסקנה זו הגיע, לאחר שטעות זו כמעט קרתה לו עצמו במטבעות שונים... (מידות ושיעורי תורה שם).

מפתיע, איפוא, לגלות, כי להלכה לא נתקבלה דעת רש"י, גם לאחר תגליתו של הרמב"ן, אף על ידי תלמידיו ותלמידיהם: הרשב"א, הר"ן הריב"ש ועוד, ואף להלכה נפסק כדעת הגאונים (ראה שו"ע חו"מ סי' פח סעיף א', וראה עוד אהע"ז סי' כ"ז סעיף י' ויו"ד סי' רצ"ד סעיף ו' וסי' ש"ה סעיף א').

דבר זה מצריך ביאור, איך אפשר להכחיש את המציאות? התשב"ץ (ח"ג סי' רכ"ו) כבר עמד בתמייה זו וכתב, שיתכן שהשקל שראה הרמב"ן הוא שקל עתיק, שכן כידוע בתקופה מסויימת בזמן בית שני הוסיפו שותות על המטבעות, וכאשר מוסיפים שישיית על שיעור זה מגיעים במדוייק לשיעורם של הגאונים. אולם, כיום ידוע שמטבע זה הוא דווקא מטבע מאוחר, ואין אפשרות להשתמש ביישוב הנ"ל. הגאון רבי אריאל בוקוולד שליט"א מצא דרך ישוב אחרת. ידוע שערך מתכת במשקל מסויים עולה יותר כאשר היא מוטבעת כמטבע. אינו דומה שוויו של גוש כסף לשוויה של אותה כמות כאשר היא בצורת מטבעות. ההפרש בין גוש כסף לאותה כמות כשהיא יצוקה כמטבע, עמד על כחמישית או על כשישית (ראה ב"ק צ"ב/ב צח/א, ובראב"ד בשיטה שם).

נראה, אמר רבי אריאל שליט"א, שהגאונים ורש"י לא חלקו ביניהם כלל. ידוע ידעו הגאונים, שהשקל שקל באמת כ- 14.2 גרם, אולם הם הציבו שיעור המגיע לכ- 17 גרם משום שהם לא דברו על מטבע כלל, אלא הם אמרו, שמי שיטול פתיית כסף ["נסכא"] במשקל 17 גרם, יהיה בידו ערך זהה לשקל של חז"ל - ששקל אמנם פחות, אבל בהיותו מטבע היה שווה יותר! (מידות ושיעורי תורה עמ' ש"צ).

דף טו/א רב חנינא בר פפא הוה מפליג מצוה

נתינת צדקה בלילה

בספרו דברי תורה (מהדורה א' אות קי"ז) מקונן בעל מנחת אלעזר זצ"ל, על "אותם הקמצנים, אשר לא יחפצו לעשות צדקה, וכשיגיע להם עני בלילה אומרים שמחמירים מליתן צדקה בלילה...". היודעים הקמצנים הללו את אשר הם דוברים? על מה מסתמכים הם, ומי אמר זאת? על כך, ועוד - במאמר שלפנינו.

בלילה "זמן דין גמור": העובדה הבאה ברורה לחלוטין. החיד"א כותב בספרו ברכי יוסף (או"ח סי' רל"ה) את המשפט הבא: "בערבית זמן דין גמור, ולכן אז אינו זמן לתת צדקה. וכן כתבו גורי האר"י זצ"ל". כלומר, בשולחן ערוך (או"ח סי' צ"ב סעי' י', יו"ד סי' רמ"ט סעי' י"ד) נפסק כי טוב לתת צדקה לפני התפילה, שנאמר (תהלים יז/ט), "אני בצדק אחזה פניך", אך לפני תפילת ערבית האריז"ל לא נהג כן [אם כי ראוי לציין, שבשו"ע יו"ד שם נאמר, "לפני כל תפילה"]. הקמצנים נסמכים, איפוא, על דברי האריז"ל, אך מיד נברר, אם אכן זו כוונת האריז"ל.

כבוד ידדי...

כפי שאתה יודע, אני בחור פחות או יותר מסודר ושיגרתי ואינני בנוי לפעולות שיש בהם ההפך מן הסדר והשגרה.

לפני כאחת עשרה שנים פנה אלי ידידנו הרב א. י. ובקשה בפיו: הואיל ואתה מוסר שיעור בערב בהרצליה ובלאו הכי נמצא כבר בעיר זו, תוסיף למסור שם שיעור נוסף.

כשהסברתי לו שמיד לאחר השיעור הקיים שאני מוסר, יש לי הסעה מסודרת לביתי, ואם אשאר שעה נוספת אינני יודע כיצד אחזור, הסתכל הוא עלי בשבע עיניים שכולן אמרו דבר אחד: **"תמסור את השיעור! אתה כבר לחזור תהיה חייב. אתה תסתדר"**.

הוא לא השאיר לי הרבה ברירות, כך שתוך יומיים מצאתי את עצמי לראשונה בעיר הרצליה לאחר מסירת אותו שיעור, כשאינ לי הסעה הביתה. בלית ברירה עצרתי מונית ושלמתי טבין ותקלין בתעריף שתיים, כשאני בטוח שזו הפעם האחרונה. **נו** איך היה? הוא שאל אותי למחרת, ואני הודעתי לו לו חד-משמעית שהיום ימצא אדם אחר להטיל עליו את המשימה. אבל הוא בשלו: "יום אחד זה לא אינדיקציה. תנסה עוד יום יומיים..."

מה אומר לך, השיעור הזה נמשך כבר אחת עשרה שנים, ולא היה אפילו לילה אחד שנשארתי ללון בהרצליה...

ללמדך, אדם שרגיל לתכנן הכל לפרטי פרטים, ואם פרט אחד לא ברור לו הוא מסתייג - נשאר במקום. אך מי שקובע עיתים לתורה בלא חשבונות רבים, ומשאיר לבורא עולם להשפיע עליו מטובו - זוכה לדברים הרבה.

הוא מסיים את מכתבו באנקדוטה מרגשת מאד. **כאשר** אני חפץ לקחת "אוויר לנשימה", אני נכנס לבקר באחת הישיבות המפורסמות, שם יושב בחור חמד, שבעבר היה רחוק משמירת תורה ומצוות, ואני צופה בו יושב ולומד בהתמדה על אחד מספסלי בית המדרש. הבחור הזה הוא אחד מפירות השיעור שלקחתי על עצמי...

כותב המכתב ניחון בגישה ישירה, והוא מסיים את מכתבו: "אז בבקשה ממך, תכתוב לכל הקוראים שלך: תפסיקו לפחד, תפסיקו לחשוש, תעשו מה שמוטל עליכם לעשות, ותשאירו לבורא עולם את מה שלא מוטל עליכם לעשות".

ידיך

ב.פ.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף יג/ב חמרתיה דרבי פנחס בן יאיר

האמנם חמור צדיק?

אין לחשוב, דרשו גדולי המעמיקים שבהיכלו של הגר"י הוטנר זצ"ל, שאתון זו 'צדיקה', אלא קדושתו של רבי פנחס התפשטה על כל נכסיו. אילו היתה אתונו נמכרת לאדם אחר, היתה שבה להיות חמור ככל החמורים.

דף טו/א לא הוה אית בני נש דילעון דאורייתא

אחר מתן תורה - תורה ורק תורה

גמרתנו מספרת כי אמורא סיפר לרעהו שאבותיו נדבו כספים כדי לפאר את בית הכנסת. ענה לו הלה, וכי לא היו לומדי תורה הזקוקים לפרנסה?! אמר הגרא"מ שך זצ"ל, שמעתי שהיתה משפחה של גבירים שאמנם נפטרה והם ביקשו לקברה בארץ ישראל, והדבר עלה הון רב, והיה מי שהציע שינדבו כסף זה להחזקת תורה ויהיה הדבר לעילוי נשמתה. כאשר הם שאלו את החפץ חיים זצ"ל הוא אמר, כי אכן, אין דבר גדול בימינו מהחזקת תורה.

שוא תאמר, אברהם שילם ארבע מאות שקל כסף לשם קניית מערת המכפלה?! לא היא, דבר זה היה קודם מתן תורה!...

לעילוי נשמת

ר' משה יהודה ברלינר ז"ל

ב"ר ישראל ז"ל נלב"ע כ"ז בחשוון תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

תחילה ניגש למקור הנהגה זו. הברכי יוסף כותב, כי המקור לכך הוא בגמרתנו, בה מסופר, כי רבי חנינא בר פפא היה מהלך בלילה לחלק צדקה. פגשו שר הרוחות ותמה בפניו, מדוע הוא מסיג את גבולו, ענה לו רבי חנינא כי "מתן בסתר יכפה אף".

הפירוש המקובל למעשה זה הוא, כי שר הרוחות תמה על כי רבי חנינא מהלך בלילה, שהוא זמן המזיקים. על כך השיבו רבי חנינא כי הוא עוסק בצדקה המגינה מכל רע, כנאמר "מתן בסתר - יכפה אף".

ברם, הברכי יוסף כותב, כי נראה לפרש שדו השיח ביניהם התנהל לגבי נתינת הצדקה עצמה (ראה דברי תורה שם וש"ת מהרש"ם ח"ב סי' מ"ג, שהוכיחו כן ממשמעות הגמרא). שר הרוחות טען כי בלילה אין בכח הצדקה לעורר את מידת הרחמים, שמסוגלת מצוות הצדקה לעורר, לפי שהלילה הוא זמן "דינים קשים", לאמר: מידת הדין מתוחה. רבי חנינא ענה לו כי למרות זאת הצדקה מועילה בכל עת. העולה מדבריו, כי אין מניעה לתת צדקה בלילה, אלא שהמקיימה ביום זוכה לעורר יותר את מידת הרחמים ולשפע סגולות מצוות הצדקה [וכן עולה ממחר"י צמח בברכי יוסף שם, ומלשון האריז"ל, ש"אין צורך"].

אולם, מדברי כמה מגדולי ישראל המבארים את דברי האריז"ל עולה, כי יש מקום להיזהר מנתינת צדקה בלילה, אם אפשר לתתה ביום (עיי' דברי תורה וש"ת מהרש"ם שם), מפני שעל פי ענייני הסוד והקבלה, יש בכך משום התגרות במזיקים.

ברם, מוסכם על הכל כי חס וחלילה מלדחות עני המתדפק בלילה ומבקש צדקה, והמסרב לתת צדקה לעני הזקוק לה מבטל מצוות עשה של צדקה ועובר על איסור לא תעשה, ולא נאמרה הנהגת האריז"ל, אלא באדם המפריש מעות לקופת צדקה וכדומה, שעדיף שיעשה כן ביום ולא בלילה.

בעל שו"ת אפרקסטא דעניא (ח"ג יו"ד סי' קפ"א) כותב, כי "בשום זמן ובשום אופן אין למנוע את עצמו מן הצדקה", וכוונת האריז"ל היא, כי בלילה אין לכוון את הכוונות הידועות ליודעי ח"ן, אותן הם מכוונים בשעה שנותנים צדקה ביום. הוא מוסיף: "ואין כאן נפקא מינא רק להבאים בסוד ה', אבל לרוב המון בית ישראל, שאין אתנו יודע... בכוונת הייחודים, עלינו לקיים מצוות הצדקה בכל זמן ועידן בתמימות ובפשטות וה' אוהב צדקות מעמיד כל דבר על מקומו בשלום".

מנהגו של בעל הדברי חיים זצ"ל: מעניין לציין, כי האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל מעיד (שו"ת דברי יציב או"ח סי' רצ"ג), כי זקנו הגה"ק בעל דברי חיים זצ"ל, נהג למסור למשמשו את כספי הצדקה שהגיעו אליו בלילה, והשמש חילקם ביום [ועיי' במש"כ בדברי תורה שם עוד מהנהגות הדברי חיים זצ"ל כשהוצרך לתת צדקה בלילה].

דו"שי! - צבע ייחודי

מסכת יומא

עם תמונות צבעוניות של עבודת המקדש

הדפסה מהודרת של דפי הגמרא עם אותיות מאירות עיניים להקלת הלימוד
• מאורות ההלכה
• מאורות המשנה

לומדים בשלמות
גמרא עם המשנה,
נהנים מאותיות
מאירות עיניים
וצבע ייחודי
להקלת הלימוד

להזמנת הגמרא: 1700-500-151

